Vrijbrief

Nieuwsbrief voor Vrijplaatsen onder redactie van Julien Haffmans en Floor Basten

Nummer 6 – Een plaats voor poëzie 21 juli 2005

In de eerste nieuwsbrief schreven we dat vrijplaatsen definities ontwijken. Dat is nog steeds zo: het zijn doelzoekende, definitieontwijkende gesprekken. Maar dat betekent niet dat we niet kunnen beschrijven hoe die gesprekken verlopen. En zonde lyrisch te willen worden, stellen we dat de gesprekken verlopen als een gedicht. In deze nieuwsbrief leggen we uit waarom.

Poëzie

We beschouwen poëzie als een plek waar nieuwe taal kan ontstaan. Het is de aangewezen plek voor het introduceren van nieuwe woorden, omdat de onbepaalde ruimte die bij dit genre hoort telkens opnieuw ingevuld kan worden. Vanuit die ruimte kunnen de associaties vrijelijk vloeien. En in vrijplaatsen doen ze dat dan ook. Ik pak mijn eigen aantekeningen erbij en noteer: wonderzoek, zinzicht, verantwoordelings, zygotisch, legitimijmeren, après-garde, Messiatlas, … Deze woorden dragen het vermogen om gedachten op te roepen in zich, omdat het zelf vrijplaatsen zijn, in die zin dat ze een onbepaalde, nog niet ingevulde betekenis in zich dragen. Want hoewel woorden inherent betekenisloos blijven tot wij ze een betekenis toekennen, bieden nieuwe woorden precies die ruimte om nieuwe betekenissen toe te kennen. Die ruimte is letterlijk nog niet bepaald en is ook nog niet geclaimd. Een vrijplaats, dus. En eigenlijk is taal ook niet te claimen. Het is een publiek bezit, totdat ze in een bepaalde vaste volgorde gebruikt worden en er auteursrecht betaald moet worden bij hergebruik. Dit auteursrecht wordt opgerekt tot naar mijn idee absurde proporties; straks moet ik de ABN Amro nog gaan betalen als ik zeg dat ik op de bank lig. Wat ik hiermee bedoel is, dat de uitdrukking 'de bank' op een dusdanige manier onlosmakelijk aan de ABN Amro verbonden wordt (vastgebonden wordt), dat gebruik van deze uitdrukking in een andere context niet meer verondersteld wordt. De ruimte tussen woord en betekenis is geheel en al gekoloniseerd. Niks vrijplaats.

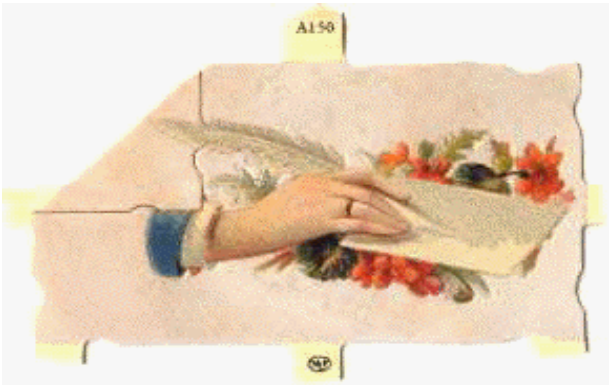

XIV

Ga nu maar liggen liefste in de tuin,
de lege plekken in het hoge gras, ik heb
altijd gewild dat ik dat was, een lege
plek voor iemand, om te blijven.

Rutger Kopland

(Uit: Geluk is gevaarlijk,
Rainbow Essentials 1998)

Mijn spellingchecker kent de bovenstaande nieuwe woorden trouwens nog niet (alleen 'zinzicht' wordt – hoewel toch ook niet in de Van Dale – door Word herkend – maar weer niet door Open Office): ze zijn immers niet gedefinieerd. En dus komt er een rode streep onder. In vrijplaatsen zijn geen rode strepen. Het verschil tussen een vrijplaats en mijn spellingchecker, is dat laatstgenoemde geen afwijkingen van afgesproken regels verdraagt en eerstgenoemde daar juist van uit gaat. Het technocratisch systeem (om mijn spellingchecker daar maar even onder te scharen) kan niet met afwijkingen uit de voeten en waarschuwt nogal opzichtig tegen vernieuwing. (Net als vroeger op school, toen werd er ook met rode strepen gewerkt. Waarschijnlijk nu nog.) Toch is ook dit systeem tot leren in staat: ik kan via de optie 'toevoegen' mijn spellingchecker bevelen 'wonderzoek' te accepteren (en dat is bij deze gedaan). Je kunt je natuurlijk afvragen of dit wel leren is. Bij 'wonderzoeken' zijn de foutenallergie en rode-strepenreflex gewoon weer terug. Dit komt omdat mijn spellingchecker geen onbepaalde ruimte heeft van waaruit fantasie en creativiteit kunnen ontstaan. Sterker: die ruimte ben ik zelf, zodra ik het woordenbestand van mijn programma uitbreid. Zonder menselijke ingrepen veranderen systemen niet. Wij zijn het die de sociale en technische systemen maken, instandhouden en veranderen. En ik denk dat we met vrijplaatsen bestaande betekenissen oprekken en nieuwe betekenissen toevoegen. Niet voor niets zijn het vrijplaatsen van waaruit kunstenaars vaak werken.

Poëzie is een vrijplaats – FB